

कनकाई आरती शुभारम्भ गरिने

कनकाई, साउन २।
भाषाको कनकाई माईयाम कोटीहोममा श्रावणी सोमवारे धार्मिक मेला आयोजना हुने भएको छ।

विताके वर्षणा भव्यरूपमा आयोजना हुने गरेको सोमवारे धार्मिक मेला कोरोना कहरले गर्दा थाम समितिले आयोजना स्थगान गरेको थिए। यस वर्षदेखि भगवान शिवको महिना साउनमा पर्ने सोमवार धार्मिक मेला योजना गर्ने तरीया गरिएको मंगलवार आयोजित पत्रकार भेटघाट कार्यक्रममा संस्थाका अध्यक्ष शेरबाहार थापाले जानकारी दिए।

आउंदो सोमवार विविध धार्मिक विधि र परम्परा अनुसार जल बोकेर याता गरिने बोलबाट परापरालाई पर्न निरन्तरता दिनेने छ। सोमवार कोटीहोम मूल मन्दिर केटीपरवार र सामुच्च रहेको कनकेश्वर महादेवको प्रतिमा तथा शिवलिङ्गमा जल ढाउने व्यवस्था मिलाइएको थाम समितिले जानाएको छ।

सेताको लागि विभन्न धार्मिक, सामाजिक सङ्स्थाहरूलाई साउने सोमवारक दिन कोटीहोम आएर जल ढाउन बोलबाट परापरालाई पर्न निरासी अवधारणा गरेको छ। भक्तजनको उपस्थिति अनुसार सुखा प्राप्ता, समन्वय र मेलामा हुनसक्ने विकृति विसंगतीलाई

रोम जिल्लास्थित सुरक्षा निकायमा पत्र पठाइएको, सोमवारबाट नै परिव्रत मनिएको कनकाई माई नदी किनारमा कनकाई आरती शुरू गर्न अद्यध्यया यापाले जानकारी दिए। यापाका अनुसार कनकाई आरती अब हरेक सोमवार आयोजना हुने छ।

भजन गायक राजु अधिकारी र वाद्यावाक ध्वनि पाठक, दुर्गा औलीलगायत कलाकारहरूद्वारा कनकाई आरतीमा भजन तथा वाद्यावाक ध्वनि पाठक, दुर्गा औलीलगायत शिवलिङ्गमा जल ढाउने व्यवस्था मिलाइएको थाम समितिले जानाएको छ।

सेताको लागि विभन्न धार्मिक, सामाजिक सङ्स्थाहरूलाई साउने सोमवारक दिन कोटीहोम आएर जल ढाउन बोलबाट परापरालाई पर्न निरासी अवधारणा गरेको छ। भक्तजनको उपस्थिति अनुसार सुखा प्राप्ता, समन्वय र मेलामा हुनसक्ने विकृति विसंगतीलाई

र यो अन्य देशमा पनि गरएको छ। अवध्यक परेको खाडिमा हामीले गर्नुपर्ने, बन्यजन्तु खाइमा पूर्व महानिर्देशक फाईन खेरल भन्नन्।

व्यवस्थापादको कमजोरीले बढ्दो आक्रमण

नेपालको सामुदायिक वन कार्यक्रमले रातो बाँदर-मानव दुन्हमा योगादान पुऱ्याएको हुन समेत कोइरालाको अर्को शोधपत्रमा उल्लेख छ। वन कार्यक्रमले सन् १९७५ मा १३७ प्रतिशत रहेको बन कार्यक्रमो दर सन् २०१३ मा ०.०९ प्रतिशतमा धाउन गर्न गर्दै। तर यसले एकध प्रजातिका रुख रोने वा मोनोक्लवर वृक्षरोपणलाई पर्न बढावा दियो। सन् १९३० देखि २०१४ को बीचमा ४८.६ प्रतिशत रेखैने बनको क्षमित भएको छ। बन कार्यक्रमले सन् १९७५ मा १३७ प्रतिशत रहेको बन कार्यक्रमो दर सन् २०१३ मा ०.०९ प्रतिशतमा धाउन गर्न गर्दै। तर यसले एकध प्रजातिका रुख रोने वा मोनोक्लवर वृक्षरोपणलाई पर्न बढावा दियो।

यो केवल एक विकल्प हो। तर बाँदरको बन्याकरण धेरै महर्गो पछी किनकि बाँदर समान्तर र शल्याकारको बन्याकरण निको नभएसम्म र शल्याकरुलाई खोरामा राख धेरै गाहो उङ्ग- बन्यजन्तु विभागका प्रवक्ता वेदप्रसाद ढाकाल भन्दौ-हार्मी यो खर्च धान्न सक्छौं जस्तो मलाई लाग्दै।

भारतीय वातावरण तथा वन मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित एनिमल वेलफेन योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण प्रक्रियाका क्रममा समान्तर एक बाँदरलाई लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई चोपटक लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको भन्ने कार्यक्रमको आलोचना गर्दै भनेको थिए।

हिमांचल प्रदेशले पनि सन् २०१६ देखि २०२० सम्म जनावरलाई 'पेस्ट एनिमल' अवृत्त हानिकारक जनावरका रुपमा वर्गीकृत गर्ने अधिकार भारतको केन्द्र सरकारको अनुमति लिएर बाँदर मानेका कार्यक्रममा सञ्चालन गरेको थिए। सन् २०१६ मा बाँदरलाई बालीनाशकका रुपमा वर्गीकृत गर्ने कदम त्वारीकरण गरिएको थिए। उनका अनुसार जनावरको बन्याकरण धेरै प्रजातिका रुपमा वर्गीकृत गर्ने तरीया गरिएको थिए।

फलस्वरूप खायाप्रदायक धेरै प्रजाति घट्दै गए र नयाँ एकल रुख प्रणालीका बनले व्यावसायिक मूल्यमा अव्यधिक ध्यान केन्द्रित गरे जसले बाँदरलाई खेतीयोग्य भूमिमा आक्रमण गर्न बाध्य बनायो- कोइराला भन्नुभूमि-बाँदरलाई आएहो थिए। तर यसले प्राकृतिक जैविक विभिन्नतालाई एकध प्रयोग पार्न सक्छौं जसले व्यावसायिक ध्यान देखिएको थिए।

यो केवल एक विकल्प हो। तर बाँदरको बन्याकरण धेरै महर्गो पछी किनकि बाँदर समान्तर र शल्याकारको बन्याकरण निको नभएसम्म र शल्याकरुलाई खोरामा राख धेरै गाहो उङ्ग- बन्यजन्तु विभागका प्रवक्ता वेदप्रसाद ढाकाल भन्दौ-हार्मी यो खर्च धान्न सक्छौं जस्तो मलाई लाग्दै।

भारतीय वातावरण तथा वन मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित एनिमल वेलफेन योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण प्रक्रियाका क्रममा समान्तर एक बाँदरलाई चोपटक लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई चोपटक लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको भन्ने कार्यक्रमको आलोचना गर्दै भनेको थिए।

हिमांचल प्रदेशले योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण धेरै प्रजातिका रुपमा वर्गीकृत गर्ने तरीया गरिएको थिए। तर पछि बाँदरलाई चोपटक लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको थिए।

यो केवल एक विकल्प हो। तर बाँदरको बन्याकरण धेरै महर्गो पछी किनकि बाँदर समान्तर र शल्याकारको बन्याकरण निको नभएसम्म र शल्याकरुलाई खोरामा राख धेरै गाहो उङ्ग- बन्यजन्तु विभागका प्रवक्ता वेदप्रसाद ढाकाल भन्दौ-हार्मी यो खर्च धान्न सक्छौं जस्तो मलाई लाग्दै।

भारतीय वातावरण तथा वन मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित एनिमल वेलफेन योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण प्रक्रियाका क्रममा समान्तर एक बाँदरलाई चोपटक लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई चोपटक लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको भन्ने कार्यक्रमको आलोचना गर्दै भनेको थिए।

फलस्वरूप खायाप्रदायक धेरै प्रजाति घट्दै गए र नयाँ एकल रुख प्रणालीका बनले व्यावसायिक मूल्यमा अव्यधिक ध्यान केन्द्रित गरे जसले बाँदरलाई खेतीयोग्य भूमिमा आक्रमण गर्न बाध्य बनायो- कोइराला भन्नुभूमि-बाँदरलाई आएहो थिए। तर यसले प्राकृतिक जैविक विभिन्नतालाई एकध प्रयोग पार्न सक्छौं जसले व्यावसायिक ध्यान देखिएको थिए।

यो केवल एक विकल्प हो। तर बाँदरको बन्याकरण धेरै महर्गो पछी किनकि बाँदर समान्तर र शल्याकारको बन्याकरण निको नभएसम्म र शल्याकरुलाई खोरामा राख धेरै गाहो उङ्ग- बन्यजन्तु विभागका प्रवक्ता वेदप्रसाद ढाकाल भन्दौ-हार्मी यो खर्च धान्न सक्छौं जस्तो मलाई लाग्दै।

भारतीय वातावरण तथा वन मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित एनिमल वेलफेन योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण प्रक्रियाका क्रममा समान्तर एक बाँदरलाई चोपटक लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई चोपटक लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको भन्ने कार्यक्रमको आलोचना गर्दै भनेको थिए।

फलस्वरूप खायाप्रदायक धेरै प्रजाति घट्दै गए र नयाँ एकल रुख प्रणालीका बनले व्यावसायिक मूल्यमा अव्यधिक ध्यान केन्द्रित गरे जसले बाँदरलाई खेतीयोग्य भूमिमा आक्रमण गर्न बाध्य बनायो- कोइराला भन्नुभूमि-बाँदरलाई आएहो थिए। तर यसले प्राकृतिक जैविक विभिन्नतालाई एकध प्रयोग पार्न सक्छौं जसले व्यावसायिक ध्यान देखिएको थिए।

यो केवल एक विकल्प हो। तर बाँदरको बन्याकरण धेरै महर्गो पछी किनकि बाँदर समान्तर र शल्याकारको बन्याकरण निको नभएसम्म र शल्याकरुलाई खोरामा राख धेरै गाहो उङ्ग- बन्यजन्तु विभागका प्रवक्ता वेदप्रसाद ढाकाल भन्दौ-हार्मी यो खर्च धान्न सक्छौं जस्तो मलाई लाग्दै।

भारतीय वातावरण तथा वन मन्त्रालय अन्तर्गत सञ्चालित एनिमल वेलफेन योर बोंड अपक इंडिया (एडब्ल्यूबीआई)ले बन्याकरण प्रक्रियाका क्रममा समान्तर एक बाँदरलाई चोपटक लाग्ने, भोके राखिएको बाँदरलाई चोपटक लाग्ने वन्याकरणको र अन्य दूर्योगहार गरिएको भन्ने कार्यक्रमको आलोचना गर्दै भनेको थिए।

फलस्वरूप खायाप्रदायक धेरै प्रजाति घट्दै गए र नयाँ एकल रुख प्रणालीका बनले व्यावसायिक मूल्यमा अव्यधिक ध्यान केन्द्रित गरे जसले बाँदरलाई खेतीयोग्य भूमिमा आक्रमण गर्न बाध्य बनायो- कोइराला भन्नुभूमि-बाँदरलाई आएहो थिए। तर यसले प्राकृतिक जैविक विभिन्नतालाई एकध प्रयोग पार्न सक्छौं जसले व्यावसायिक ध्यान देखिएको थिए।

यो केवल एक व

दलीय भूमिका कमज़ोर हुनुहुँदैन

दलीय भूमिका कमजोर, अस्पष्ट, सङ्कीर्ण र अनुदार भएका कारण नेपाली जनताले दुःख पाएका हुन् । राजनीतिक दललाई लोकतन्त्रको आधारशिला भनिन्छ । दलगत शासन उत्तरदायी शासनको महत्वपूर्ण सिद्धान्त हो । राजनीतिक दल उत्तरदायी शासनको अविभाज्य अङ्ग हो । राजनीतिक दल बिना लोकतन्त्रको कल्पनासम्म पनि गर्न नसकेका पश्चिमी विद्वानहरू छन् । राजनीति भनेको राज्य विषयक विज्ञान हो । प्राचीन र प्रारम्भिक राजनीतिक विद्वानहरूले विज्ञानको रूपमा राजनीतिलाई मानेका छन् । आधुनिक राजनीतिक वैज्ञानिकहरूले राजनीतिलाई सर्वश्रेष्ठ नीतिका रूपमा विस्तृत अर्थमा प्रयोग गरेका छन् ।

हिजोआज राजनीति भन्नाले व्यावहारिक राजनीति भन्ने बुभिन्दू र यसको प्रयोग या त राजनीतिक दललाई नियन्त्रण गरी कुनै खास सरकारी पदमा पुग्ने कलाका लागि गरिन्दू या सरकारको नीतिलाई निर्देशित गरी कुनै खास लक्ष्यतर्फ अभिमुख गराउने कलाका लागि गरिन्दू । समाजसेवा, खेलकुद, व्यापार, शिक्षा लगायत क्षेत्रमा गुटबन्दी भएमा राजनीति घुस्यो भनेर भनिन्दू । वस्तुतः हिजोआज राजनीति विकृत अर्थमा प्रयोग गरिन्दू । वास्तवमा राजनीतिक दलले राज्य सञ्चालनको प्रमुख भूमिका खेलदृश्यन् । तर अचेल राजनीति भन्नाले छक्कापञ्जा, छलछाम, गुटबन्दी र स्वार्थको खेललाई बुभिन्दू । यो राजनीतिको सङ्कीर्ण परिभाषा हो । दलीय व्यवस्थामा राजनीतिक दलका कमजोर भूमिकाका कारण सबै क्षेत्रमा समस्या सिर्जना हन्दून ।

पहिलो कुरा राजनीतिक दलले आफ्नो कर्तव्य र गरिमालाई बोध गर्न सकेमा मात्र लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको महत्त्व स्थापित हुन्छ । आधुनिक शासन-व्यवस्था लोकमतमा निर्भर छ । हरेक राजनीतिक दलले आफ्नो जनताप्रतिको दायित्व र मुलुकप्रतिको उत्तरदायित्व बुझ्न जरुरी हुन्छ । स्थानीय, क्षेत्रीय र राष्ट्रिय समस्या र तिनका समाधानका लागि दलहरूले सक्रियता, सबलता र सक्षमतापूर्वक चिन्तनमनन र विचारविमर्श गर्नुपर्छ । बनेका नीति-नियम र योजना-परियोजनालाई सफलताका साथ कार्यान्वयन गर्ने मूल दायित्व राजनीतिक दलकै हो । नेपालमा नेपाली काँग्रेस र एमाले जस्ता दलले मुलुकको विकास, सुरक्षा, विदेश सम्बन्ध, शिक्षा नीति लगायतका विषयमा आफ्नो धारणालाई प्रभावशाली बनाउनका नसकेको कारणबाट आजका समस्या सुजना भएका हुन् । दलको अभावमा स्वतन्त्रताको अभाव रहन्छ । प्रतिनिधिमूलक लोकतन्त्रको सफलता राजनीतिक दलहरू उपर नै निर्भर छ ।

राजनीतिक दलविना लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था चलन नसक्ने कुरा जगजाहेर छ । राजनीतिक दलहरूले नै मनुष्यका अस्पष्ट तथा परस्पर विरोधी विचारहस्ताई रूप र आकार प्रदान गर्दछन् । राजनीतिक दल नहुने हो भने सिद्धांतको एकीकृत अभिव्यक्ति हुन सक्दैन, नीतिको नियमित विकास असम्भव हुन जान्छ, नियमितरूपले निर्वाचनको वैधानिक उपाय प्रयोग गर्ने तरिका समाप्त हुन जान्छ र ती समस्त संस्थाहरूको अन्त्य हुन जानेछ । जसको माध्यमबाट राजनीतिक दलले शक्ति ग्रहण गर्दथ्यो र तिनलाई जीवित राख्ने प्रयत्न गर्दथ्यो । राजनीतिक दल जनमत निर्माण र जनताको विचार अभिव्यक्तिको महत्त्वपूर्ण साधन हो । राजनीतिक दलले जनताप्रतिको कर्तव्यबोध गरेमा लोकतन्त्र सबल हुन्छ र मुलुक खिचातानीबाट मुक्त भएर सकुशल प्रभावशाली, समृद्ध र विकसित हुन सक्छ ।

पाठ्यक्रम नयाँ, विधि पुरानै

 चित्तामणि रिजाल

सहभागिता जनाउने लक्ष्य राखेकाले अधिल्ला

सुधारात्मक शिक्षण पद्धतिलाई जोड दिएको छ। यद्यपि पाद्यक्रमले निर्धारण गरेको विषयगत सिकाइ उपलब्ध बालबालिकाले प्राप्त गरे कि गरेनन् भनी सिकाइ उपलब्ध गणना गर्ने र निर्धारित सक्षमता हासिल नगरेको अस मात्र तरिकाले चिह्न अस्तीति तरिकाले।

भए पुनः उपचारात्मक विधि अन्तर्गत बालबालिकामा सक्षमता हासिल गराउने पाठ्यक्रमको मिर्दिट्ट कार्यलाई अधिकांश विद्यालयले अनुसरण गरेको पाइँदैन । प्रणालीप्रति नकारात्मक भाष्य निर्माण गर्ने काम भयो । अहिले आएर पनि यस्तै प्रवृत्ति दोहोरिन थालेको छ । दैनिक कक्षा शिक्षणसंगै बालबालिकाले के-कति

कक्षा १-३ सम्मका बालबालिकाको परीक्षा नलिन पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गर्दाहुँदै पनि हरेक विद्यालयले यसलाई बेवास्ता गर्दै परीक्षा लिने गरेका छन्। बालबालिकाले सिकाइसँगै विषयगत दक्षता हासिल गरे कि गरेन् भनेर दैनिक रूपमा सिकाइ उपलब्ध गणना गरी अभिलेखीकरण गर्नुपर्नेमा यो व्यवस्थाको धज्जी उडाउँदै हरेक शैक्षक सत्रको अन्त्यमा हरेक विद्यालयले मिथ्या तथ्याङ्क खडा गरी अभिलेखीकरण गर्ने गरेका छन्।

यसअधि पनि प्राथमिक शिक्षाको गुणात्मक पक्षको विकास गर्न र प्राथमिक शिक्षा पूरा नगरी बिचैमा विद्यालय छाड्ने विद्यार्थी संख्या घटाउन आवाधिक

सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे सोको गणना गरी बालबालिकाले निर्धारित सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसके वा बालबालिका कमजोर भए पुनः उपचारात्मक विधि प्रयोग गरी क्षमता हासिल गराउने कार्य गर्नुपर्नेमा शिक्षकहरूबाट पुरानै शिक्षण विधिको प्रयोग हुँदै आएको छ। यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने शिक्षक र विद्यालय आफै पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बाधक बनेका छन्। नियामक निकायले समयमै पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन नगरे, शिक्षक-विद्यालय यस विषयमा जिम्मेवार नबने यस पाठ्यक्रमले पनि अधिल्लो पाठ्यक्रमको जस्तै नियाति भोग्नु पर्नेछ। यसरात रसम्बन्धित निकायको ध्यान जानु

सोचको शक्ति :
घोरे होइन,
सोचेर बोलने
कला

कल्पना दाहाल

मानव जीवनमा बोलीको महत्व अपार छ । हाम्रा शब्दहरूले मात्र हाम्रो विचार र भावनाहरू व्यक्त गर्दैनन्, तिनीहरूले अरू मानिसहरूको मनमा गहिरो प्रभाव पार्न सक्छन् । प्राचीन कालदेखि नै समाजले बोलीको शक्ति र प्रभावलाई महत्व दिएको छ । भगिन्छ- ‘धोचेर होइन सोचेर बोल्नुपर्छ’ भन्ने उक्त जीवनको अमूल्य सत्य हो । बोल्नेले चाहे बिर्से पनि सुनेले सदैव सम्भरहन्छ ।

सोचेर जीवनको प्रभाव

धार्जन बालाका प्रभाव
कहिलेकाहीं तात्कालिन

बोलीको दीर्घकालीन प्रभाव

हाम्रा शब्दहरूका प्रभावहरू कहिलेकाहीं हाम्रे सोचभन्दा परसम्म पुन सक्छन् । हामीले बोलेका शब्दहरू अरुको मनमा लामो समयसम्म घाउ बनेर रहिरहन्छन् । सकारात्मक शब्दहरूले तिनीहरूको आत्मविश्वास बढाउन सक्छ, प्रेरणा दिन सक्छ र जीवनलाई नयाँ दिशातर्फ लैजान सक्छ । तर, नकारात्मक शब्दहरूले तिनीहरूको आत्मसम्मान घटाउँदै जान्छ । निराशा फैलाउँदै जान्छ र जीवनमा असफलता निम्त्याउन सक्छ । बोल्नेले चाहे बिर्से पनि सुन्नेले ती शब्दहरू कहिट्टै बिर्मदैनन् ।

सोचेर बोल्न सिक

सोचेर बोल्ने कला सजिलो छैन । यसका लागि
आत्मसंयम, धैर्य र समझदारी आवश्यक पर्छ ।
हेरेक पटक बोल्नुअघि हामीले ती शब्दहरूको
प्रभावबाटे सोच्नुपर्छ । के ती शब्दहरूले अरुलाई
चोट पुऱ्याउँछन् ? के तिनीहरूले सम्बन्ध सुधार्छन्
वा बिगार्छन् ? यस्ता प्रश्नहरूलाई मनमा राख्नेर
बोल्दा हामीले सोचिवाचार गरेर बोल्न सक्छौं ।
हामीले अरुलो दृष्टिकोण र भावना बुझन प्रयास

